

2000.12.04.

DISPUTA

Érvek helyett csúsztatás

Tóth Ilonának és társainak ügyében azt igyekeztem bizonyítani (MH, okt. 30.), hogy a Kollár István nevű ÁVH-sgyanús személy megölésén alapuló vád – ellentétben a divatossá vált közvélekedéssel – nem volt koncepciós. Gyenes Pál történetszociológus válaszában (MH, nov. 16.) az ellenkezőjét vallotta. Szerinte félrevezettem az olvasót azzal, hogy a peren belül csak a Kollár-ügyről írtam, jóllehet Tóth Ilonáékát összekapcsolták az „Élünk”- és a „Jagicza”-üggyel. Rövid cikkről lévén szó, csak az általa is legfontosabbnak ítélt kérdést érintettem. Ám ha azt állította volna, hogy az összemosás a per koncepció részé volt, azzal teljesen egyetértenék.

Elfogadom, hogy nem a Szent Domonkos, hanem a Cházár András utcában volt az a kórház, amelynek vezetésével Tóth Ilonát megbízták. Abban is igaza van, hogy felrója a kivégzések pontatlan dátumát. Gyenes szerint az igazságügyi szervek álláspontját illetően nem történt változás az ügy megítélésében. Meglepő ez a tájékozatlanság, hiszen eléggé közismert, hogy Dávid Ibolya igazságügy-miniszter Tóth Ilona-szobrot avatott, és – a per koncepciónak tartva – már a jogi rehabilitáció előkészítésén fáradozik.

Felvetésemre („Kinek, milyen hatalmi csoportnak állhatott útjában egy ártatlan, általános megbecsülésnek örvendő, eminens medika?”) azt bizonygatja, hogy miért volt szükség általában a koncepció perre. Vagyis tökéletesen megkerüli a kérdést. Tehát még egyszer: ha koncepciós volt a per, azaz nem a tettei alapján indították meg Tóth Ilona ellen az eljárást, akkor mi módon, találomra vagy netán sorsolással választották ki őt? Nem volt elég „ellenforradalmár”, akin bosszút lehetett állni? A megtorlógépezet egyébként 1957-ben igencsak túlterhelt volt, pluszmunkára akkor nemigen tellett. Másrészt olyan élő legendák ellen volt érdemes vádakat konstruálni (pl. Nagy Imre ellen a Nagy Imre-csoport vádját, Maléter ellen a Köztársaság téri pártközpont ostromából adódó felelősséget), akiknek hírnevét a kádárista hatalom mindenáron sárba akarta tiporni. A politikailag súlytalan medika ellen erre mi szükség lett volna?

Az előzőekből adódóan Tóth Ilona kegyelmi kérvénye (más vallomásokhoz hasonlóan) Gyenes szerint kényszer hatása alatt keletkezett. Szerinte „nincs a világon olyan jóindulatú ember, aki ezek alapján a kérelmező számára mentséget találna”. Ezzel én a legkevésbé sem értek egyet. A dokumentum az elítélt esendőségét, elkeseredettségét bizonyítja, valamint azt, hogy Tóth Ilona rendkívüli egyéniség és hiteles forradalmár volt, aki mindennél fontosabbnak tartotta az ország függetlenségét és demokratizálódását. Másrészt teljesen valószínűtlen, hogy a fogva tartók shakespeare-i zsenialitással, átélés nélkül létrehoztak volna egy ilyen vallomást.

Gyenes felkészületlennek tart, mivel forrásként csak a periratokat használtam fel. Ez így nem tényyszerű, hiszem hivatkoztam az egykori vádlott-társ, Obersovszky Gyula író 1997-es opusára is („...a Tóth Ilona-perben egyetlen emberért, egyetlen ÁVH-s besúgóért négy embert akasztottak fel...” Vagyok, 8. sz.). Említettem volna persze azt is, hogy Obersovszky és a másik író vádlott, Gáli József többször beszélt a Kollár-ügyről barátainak, Dornbach Alajosnak és **Eörsi Istvánnak**. De e szóbeli források nélkül is fenntartanám állításomat: az irattári információk lényegileg hitelesek.

Gyenes ügyesen palástolta felkészültségét, érvek helyett durva csúsztatásra tellett tőle. Írásának címével (Fellebbezés Tóth Ilona és társai ügyében) és utalásaival azt sugallja, mintha én az 1957-es ítélettel azonosulnék. Ez ellen ünnepélyesen tiltakozom. A történetszociológus koncepció váddal illet, én ezt írtam: „Tóth Ilonának a forradalom »igazi« mártírjai között van a helye Gönczivel és Gyöngyösivel együtt.” Tehát nem bűnösöknek, hanem hősöknek tartom őket.

Maradt azonban reményünk is: Gyenes elkészülő kötetében magasabbra emeli majd a színvonalat, és meggyőző érvekkel tárja fel előttünk a rejtélyeket.

Eörsi László

történész